MA'NAVIYAT YULDUZLARI

MA'NAVIYAT YULDUZLARI

«O'zbekiston milliy ensiklopediyasi»
Davlat ilmiy nashriyoti
Toshkent

72(54)
M34

M34 **Ma'naviyat yulduzlari** / muharrir F. Hasanov. – T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2011. 368-b.

Sharq mamlakatlari... Sharq falsafasi... Sharq mo'jizasi... Jahon sivilizatsiyasining bugungi taraqqiyotiga tamal toshini qo'ygan buyuk Sharq ko'plab daholarni yetishtirgani hech kimga sir emas. Bu daholarning ko'pchiligi haqida to'liq yoki qisman ma'lumotga egamiz. Lekin yana bir qancha buyuk mutafakkir va donishmandlarimiz borki, ular to'g'risida hatto tasavvurga ham ega emasmiz. Ushbu kitob xuddi shu yo'nalishga xizmat qilib, bugungacha o'quvchilar nigohidan deyarli pinhon yotgan, IX asrdan XX asr boshigacha Markaziy Osiyoda yashab ijod etgan ko'plab ajdodlarimiz – mashhur shoirlar, falakshunoslar, riyoziyotchilar, muhaddislar hayoti haqida qisqacha ma'lumot berib, ularning qiyofasini namoyon etishi bilan madaniyat va ilm-fan olamiga muhim hissa bo'lib qo'shiladi.

Kitob o'quv yurtlari o'quvchi va talabalariga, umuman madaniy merosimizga qiziqqan keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan.

BBK 72(54)

M $\frac{4702620100-261}{358-2011}$

ISBN 978-9943-07-153-7

© «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2011

NASHRIYOTDAN

O‘zbekistonning mustaqillikka erishuvi milliy madaniyatimiz tarixini o‘rganishga, u haqida xolisona fikr bildirishga katta imkoniyat yaratdi, nomoddiy yodgorliklarimizni asrash, milliy qadriyatlarimizni tiklashga hamda qadimiy boy tariximizni bir yoqlamali yoritishdek, ma’lum jarayon va ilm-fan arboblarining faoliyati va xizmatini inkor etishdek noto‘g‘ri g‘oyalar va usullardan tozalashga, hur fikrlilikka sharoit tug‘dirdi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov «Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch» asarida yozganidek, «Bizning qadimiy va go‘zal diyorimiz nafaqat Sharq, balki jahon sivilizatsiyasi beshiklaridan biri bo‘lganini xalqaro jamoatchilik tan olmoqda va e’tirof etmoqda. Bu tabarruk zamindan ne-ne buyuk zotlar, olim-u ulamolar, siyosatchi va sarkardalar yetishib chiqqani, umumbashariy sivilizatsiya va madaniyatning uzviy qismiga aylanib ketgan dunyoviy va diniy ilmlarning, ayniqsa, islom dini bilan bog‘liq bilimlarning tarixan eng yuqori bosqichga ko‘tarilishida ona yurtimizda tug‘ilib kamolga yetgan ulug‘ allomalarning xizmatlari beqiyos ekani bizga ulkan g‘urur va iftixor bag‘ishlaydi».[1]

Madaniy merosimizni, o‘tmish qadriyatimizni keng va har tomonlama o‘rganish hozirgi milliy ma’naviyatimizning chuqur tarixiy ildizlarini, shakllanish bosqichlari va xususiyatlarini ochib berish uchun zarurdir. Bu esa, o‘z navbatida, milliy ong, milliy g‘ururni, tariximiz, o‘tmish avlodlar xizmatiga hurmat-e’tiborni, xalq mehnatiga, Vatanga sevgi tuyg‘usini shakllantirish, yangi jamiyatimiz to‘g‘ri rivojini, kelajagini oqilona belgilash, yuksak demokratik davlat qurish uchun xizmat qiladi. O‘zbekiston Fanlar akademiyasining akademigi, falsafa fanlari doktori Muzaffar Xayrullayev Markaziy osiyolik mashhur siymolar, allomalar, adiblar haqida tegishli mutaxassis olimlarga maqolalar yozdirib, «Ma’naviyat yulduzlari» nomi bilan atalgan kitobni nashrga tayyorlagan edi. Kitob qo‘lyozmasini akademik, tarix fanlari doktori A.Muhammadjonov, falsafa fanlari doktori O.Fayzullayev, tarix fanlari nomzodi O.Jalilov, filologiya fanlari doktori E.Karimov taqriz qilgan. O‘zbekiston FA Abu Rayhon

---

[1] Islom Karimov, Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch, Toshkent, «Ma’naviyat», 2008, 30-bet.

Beruniy nomidagi Sharqshunoslik institutining ilmiy kengashi nashrga tavsiya etgan. Kitob Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti tomonidan 1999- va 2001-yillarda M.M.Xayrullayev mas'ul muharrirligida kirill alifbosida nashr etilgan.

Ushbu kitob keng o'quvchilar ommasi tomonidan qizg'in kutib olindi va tezda noyob kitoblar sirasiga aylandi.

Shu o'rinda muhtaram Prezidentimizning yuqorida tilga olingan kitobida ta'kidlangan quyidagi purma'no so'zlarni ham keltirib o'tish joizdir: «Bizning o'z oldimizga qo'ygan maqsadimiz... ulug' zotlarning hayot yo'li va qoldirgan merosini to'liq tasvirlash emas, balki ularning eng buyuk namoyandalari timsolida ma'rifat, ilm-u fan, madaniyat, din kabi sohalarning barchasini o'zida uyg'unlashtirgan xalqimizning ma'naviy ilmi naqadar boy va rang-barang ekanini isbotlab berishdan iboratdir. Bunday noyob va bebaho boylikni har tomonlama chuqur o'rganish, uning ma'no-mazmunini farzandlarimizga yetkazish masalasi barchamiz, birinchi galda, ziyolilarimiz, butun jamoatchiligimiz uchun ham qarz, ham farz bo'lishi shart, deb hisoblayman. Nega deganda, o'zimiz – bugun shu yurtda yashayotgan vatanparvar insonlar bu vazifani o'z zimmamizga olmasak, chetdan kelib hech kim hech qachon bu ishni qilib bermaydi».[1]

Shu fikrdan kelib chiqib, «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti mustaqillik davrida lotin alifbosida savod chiqargan bugungi avlod – hozirgi o'quvchi va talabalarga mo'ljallab noyob kitoblarni nashr etib bormoqda.

Qo'lingizdagi «Ma'naviyat yulduzlari» majmuasi shu maqsadda nashr etilgan kitoblardan biridir. Oldingisidan farqli ravishda ushbu nashrda hozirgi kun nuqtayi nazaridan ba'zi o'zgarishlar va tuzatishlar qilindi.

Nashriyot «Ma'naviyat yulduzlari» kitobini ikki jildda nashr etishni rejalashtirgan. Birinchi jild, ya'ni qo'lingizdagi kitob IX asrdan XX asrning boshigacha bo'lgan davrda Markaziy Osiyoda yashab ijod etgan yirik mutafakkirlar, shoir-yozuvchilar, donishmand-olimlar haqida qisqacha ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Ikkinchi jild XX asrning boshidan hozirgacha bo'lgan davrda O'zbekistonda mashhur-u ma'lum bo'lgan yozuvchi, ma'rifat arboblari, san'atkorlar, olimlar to'g'risidagi maqolalarni o'z ichiga oladi. Bu maqolalar asosan 12 jildli «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi»da berilgan maqolalar asosida tayyorlandi.

Kitob yuzasidan kitobxon bildirgan fikr-mulohazalarni mamnuniyat bilan qabul qilamiz va oldindan minnatdorchilik bildiramiz.

---

[1] I s l o m K a r i m o v, Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch, Toshkent, «Ma'naviyat», 2008, 44-bet.

MARKAZIY OSIYODA IX–XX ASR BOSHIDA MADANIYAT RIVOJI TARIXIDAN

Markaziy Osiyoda IX–XII asrlarda ilk madaniy uyg‘onish

Markaziy Osiyo xalqlari uzoq tarixga ega. Miloddan avvalgi 1-ming yillikda bu o‘lkada, yunon manbalarida ko‘rsatilishicha, skif (sak)lar deb nomlangan xalqlar istiqomat qilgan. Lekin aholi o‘zi yashagan joyning nomiga qarab turlicha atalgani ham adabiyotlarda keltiriladi. Masalan, Amudaryoning quyi oqimi bo‘ylarida yashaganlar – xorazmiylar, Zarafshon vodiysida yashaganlar – sug‘dlar, Murg‘ob daryosi vodiysida yashaganlar – marg‘iyonlar, Farg‘ona vodiysida yashaganlar – parikanlar kabi nomlar bilan ma’lum bo‘lgan.

Markaziy Osiyo janubidagi vodiylarda miloddan avvalgi II ming yillikda ilk shaharsozlik madaniyati markazlari vujudga kelgan. Miloddan avvalgi VI asrda eng yirik dinlardan – Zardushtiylik shakllangan. Miloddan avvalgi VI–IV asrlarga kelib bu o‘lkalar Eron davlati tomonidan, IV asrda esa Aleksandr Makedonskiy (Iskandar Zulqarnayn) tomonidan bosib olingan, bu yerda yunon va yerli xalqlarning madaniyatlari qorishgan davlatlar vujudga keldi. Yerli madaniyatga yunon madaniyati, afsonalari ma’lum darajada ta’sir ko‘rsatadi va aksincha, xalqlarimiz hayoti, afsonalari haqidagi ma’lumotlar qadimgi yunon mualliflarining asarlariga kirib boradi. Masalan, Gerodot, Ktezi y, Polien, Ksenofont, Strabon asarlarida qadimgi xalqlarimizdagi turli madaniy-ma’naviy qadriyatlar, xalq qahramonlari: Sparetra, Zarina, To‘maris, Shiroq haqidagi ma’lumotlar keltiriladi.

Bu davrda Markaziy Osiyoda keng tarqala boshlagan Zardushtiylik faqat sof dingina bo‘lib qolmasdan, o‘z davri ma’naviyatining eng muhim yo‘nalishini tashkil qildi, o‘sha davrdagi xalqlarning madaniyati, ma’naviyati, urf-odati, axloqi kabi masalalarni o‘zida aks ettirdi va ularga ta’sir ham ko‘rsatdi.

Zardushtiylikning asosiy qoidalari Xorazmda yaratilgan «Avesto»da o‘z ifodasini topgan. Zardushtiylik dastlab mehnatkash xalqning axloqiy qoidalarini o‘zida ifodalagan bo‘lsa, keyinroq ruhoniylar qo‘lida siyosat

yurgizishning asosiy quroliga aylanib qoldi. Bu davrga kelib Xorazmdagi yerli xalqlarning davlatchiligi shakllana boshlagan. Milodning III asri 30-yillarida Moniy (taxminan 216–277) asoslagan moniylik harakati va ta'-limoti vujudga keldi. Bu ta'limot hukmron ruhoniy zodagonlar ta'limotidan farqli o'laroq, muhim ma'naviy qadriyatlar – adolat, erkinlik kabilarni targ'ib qildi.

V–VI asrlarga kelib Eronda zardushtiylikka, ijtimoiy tengsizlikka qarshi qaratilgan Mazdak boshlab bergan mazdakiylik ta'limoti shakllandi. Bu ta'limotning asosiy g'oyasi mulkiy tenglikni o'rnatishdan iborat. Mazdakning fikricha, buni zo'rlik yo'li bilan amalga oshirish mumkin. Mazdak 529-yili qatl qilingan. VI–VIII asrlarda sharqda Turk xoqonligi vujudga keldi. U Erondagi sosoniylar bilan ittifoq tuzib, eftaliylarga qarshi kurash olib bordi va Markaziy Osiyo xalqlarini o'ziga qaratdi. Qadimgi turkiy til keng tarqala boshladi.

Qadimgi davr madaniyati, ma'naviyati, jumladan, axloq, ma'rifat, ta'-lim-tarbiya haqidagi fikrlar xalq og'zaki adabiyotida, folklorda, turli xalq an'analarida ham o'z aksini topib kelgan. Go'ro'g'li, Alpomish, Rustam haqidagi dostonlarda xalqimizning qadimgi urf-odatlari, ruhiyati, xulq-odoblarining ifodasini uchratishimiz mumkin. Bunday ma'lumotlar qadimgi sug'd, manixey, xorazm, turkiy yozuvlar namunalarida saqlanib qolgan manbalarda ham uchraydi.

Bu davrda Markaziy Osiyo qadimgi Sug'd, Xorazm, Farg'ona, Shosh, Usrushona, Chag'oniyon kabi o'lkalardan iborat bo'lib, G'arb bilan Sharq mamlakatlarini bog'lovchi Buyuk ipak yo'li markazida joylashgan va madaniy jihatdan ancha rivojlangan mintaqani tashkil etgan.

Islomning vujudga kelishi bilan bog'liq holda yangi shakllangan arab davlati – xalifalik nomini oldi. VIII asrda Markaziy Osiyo ham arablar tomonidan (Qutayba ibn Muslim boshchiligida) istilo etilib, xalifalikka bo'ysundirildi. Arablar Amudaryo va Sirdaryo o'rtasidagi boy vodiyni Movarounnahr deb atay boshladilar. Arablar o'zlari bilan yangi din – Islomni olib keldilar, bo'ysundirilgan xalqlar orasida turli yo'llar bilan bu dinni tarqata boshladilar. VIII asrning oxirlarida Atlantika okeanidan Tyan-Shangacha, Kavkazdan Hind okeanigacha bo'lgan ulkan hududda, turli tillarda gaplashuvchi xalqlarni o'z ichiga olgan Arab xalifaligi vujudga keldi. Markaziy Osiyoda Islom orqali arab tili va arab yozuvi ham tarqaldi. Qadimgi yozuvlar: xorazm, sug'd, turk yozuvlari yo'qotilib, ularning himoyalovchilari jazolandi.

Arab bosqinchilariga qarshi Abu Muslim, Muqanna, Hamza al-Xorijiy, Horis ibn Surayj, Rofi ibn Lays boshchiligida xalq qo'zg'olonlari bo'-

lib o‘tdi. Bu qo‘zg‘olonlar ayrim hollarda diniy tus oldi. Ayniqsa, Muqanna boshliq «Oq kiyimlilar» qo‘zg‘oloni mustaqillik uchun olib borilgan uzoq yillik harakat sifatida xalq ongida chuqur iz qoldirdi.

Islom dini o‘rnatilgan Osiyoning juda katta hududi keyinchalik musulmon Sharqi nomini oldi. Xalifalik keyinchalik (IX–XII asrlar) kuchsizlanib, faqat Yaqin Sharq doirasi bilan chegaralanib qolsa-da, islomning boshqa xalqlar orasida tarqalishi davom etdi.

VII asrning 2-yarmidan boshlab islom ichida shialar, xorijiylar, mu’taziliylar, jabariylar kabi turli oqimlar vujudga keldi. IX–XI asrlarda islom dini doirasida tasavvuf shakllandi va musulmon Sharqiga tarqaldi.

VIII asr oxiri IX asr boshida xalifalikning markazi Bag‘dodda ilm-fan rivojlandi, qadimgi yunon olimlari Sokrat (Suqrot), Platon (Aflotun), Aristotel (Arastu), Gippokrat (Buqrot), Galen (Jolinus), Yevklid (Iqlidus) asarlari arab tiliga tarjima etildi. Xristian va islom olimlari o‘rtasida hamkorlik ishlari avj oldi. Xalifa Horun ar-Rashid vafot etgach (809-yil), uning o‘g‘illari Muhammad al-Amin, so‘ng al-Ma’mun xalifa bo‘lgan. Ma’mun ilm-fan, madaniyatga qiziqqan odam bo‘lib, unga qadar xalifalikning Movarounnahr va Xuroson bo‘yicha noibi sifatida Marvda (xarobalari hozirgi Mari yaqinida) hokimlik qilar edi. Otasining o‘limidan so‘ng akasi Amin bilan kurash olib borib, 813-yili xalifalikni qo‘lga kiritadi. Lekin 819-yilga qadar Marvda turadi. Shu yillar ichida Marv xalifalik markazi mavqeiga ega bo‘ladi. Ma’mun xalifa sifatida Bag‘dodga ko‘chgach (819-y.), u yerda ilmiy markaz tashkil etib, unga barcha musulmon o‘lkalari, jumladan, Movarounnahrdan ham olim-u fozillarni to‘pladi.

Manbalarda Ma’mun Marvdalik vaqtida turkiy askarlardan tashqari Movarounnahr, Xuroson shaharlaridan yosh iste’dodli olim-fozillarni tanlab o‘z saroyiga jalb etganligi, ularni o‘zi bilan Bag‘dodga olib ketganligi haqida ma’lumotlar uchraydi. Bu olim-fozillar orasida Muso al-Xorazmiy, Ahmad al-Farg‘oniy, Abu Mansur Marvaziy, Javhariy, Sag‘oniy, Marvarudiy kabilar bo‘lgani va ular Bag‘dodda shakllangan ilm Markazida ulkan ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirgani, shu ilmiy markazning shuhratini ko‘tarishga, o‘z davri madaniyati rivojiga buyuk hissa qo‘shganliklari ma’lumdir. Ular, xususan, astronomiya sohasida, astrolabiya, astronomik asboblar yaratib, shuningdek, matematika va uning algebra, geometriya kabi sohalarida jahonshumul ishlarni amalga oshirib mashhur bo‘lganliklari, nom qozonganliklari haqida ham tarix guvohlik beradi. Bu ilmiy markaz tarixda «Bayt ul-hikma» («Donishmandlar uyi») nomi bilan mashhur bo‘lib, uning faoliyatida ulkan yutuqlarni qo‘lga kiritishda Markaziy osiyolik yirik olimlar oldingi safda turib, izchil ish olib bordilar.

Markaziy Osiyoda arab xalifaligining ta'siri susayib, yerli zodagonlar, xususan Tohiriylar hamda Somoniylarning nufuzi kuchaya bordi. IX asrning oxiriga kelib Markaziy Osiyo mustaqillikka erishdi va bu yerda Somoniylar hukmronligi shakllandi. So'ng bu hududda G'aznaviylar, Saljuqiylar, Qoraxoniylar, Xorazmshohlar davlatlari faoliyat ko'rsatdi. Buxoro, Samarqand, Marv, Ko'hna Urganch, Xiva kabi shaharlar o'z davrining madaniyat markazlari sifatida ma'lum bo'ldi. Bu yerlarda savdo-sotiq, hunarmandchilik, ijtimoiy-siyosiy hayot hamda madaniy aloqalar, bilim o'choqlari rivoj topdi. Bunday iqtisodiy-madaniy markazlar ulkan musulmon Sharqining turli o'lkalarini, G'arb va Sharq, Shimol va Janub mamlakatlarini bog'lab turuvchi qadimgi Buyuk ipak yo'li an'analarini davom ettirgan holda, aloqa o'choqlari sifatida mashhur bo'ldi. Movarounnahr davlatlari boshqa musulmon o'lkalar bilan yaqindan aloqa o'rnatdilar, yerli olimlar o'zga mamlakatlarga borib ilm olish, hamkasblari bilan yaqindan muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ldilar.

Bu davrda Markaziy Osiyodan Xorazmiy va Farg'oniy, Imom Buxoriy va Termiziy, Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Ismoil Jurjoniy, Marg'inoniy, Zamaxshariy, Mahmud Koshg'ariy kabi ulkan olimlar yetishib chiqdi. Ular ijodlari, asarlari bilan o'z xalqlarini dunyoga mashhur qildilar.

Adabiyot sohasida ham Markaziy Osiyo dunyo madaniyatida o'chmas iz qoldirgan nomlar bilan mashhur bo'ldi. Rudakiy, Daqiqiy, Yusuf Xos Hojib kabilar shular jumlasidandir. Manbalarda fors, turk va arab tillarida ijod qilgan juda ko'p shoirlar haqida ma'lumotlar saqlangan. Bu davrda yashab ijod etgan Abu Mansur as-Saolibiy (961–1038) Buxoro va Xorazmda yashab, arab tilida ijod etgan bir necha shoirlar haqida ma'lumotlar keltiradi. Markaziy Osiyoda ilm-fan, madaniyat rivojida X asr oxiri – XI asr boshida faoliyat ko'rsatgan Xorazmshoh Ma'mun asos solgan ilmiy jamoa – markaz – Ma'mun akademiyasi muhim rol o'ynadi.

Mahalliy davlatlarning o'zaro urushlariga qaramay me'morchilik, qurilish ishlari, hunarmandchilik, obodonchilik, madaniy aloqalar ham tez sur'atlar bilan avj oldi. Madaniyatning turli sohalaridagi bunday yuksalish avvalambor arab mustamlakachiligidan qutulish, yerli mustaqil davlatlarning vujudga kelishi, boy madaniy an'analarning tiklanishi natijasi edi. Shu bilan birga Markaziy Osiyoning juda katta mintaqadagi musulmon Sharqi davlatlari bilan din va til asosida madaniy aloqalarining kuchayishi ham bu madaniy yuksalishda muhim sabab bo'lib xizmat qiladi.

XI asrdan boshlab Markaziy Osiyoda ham tasavvuf keng tarqala boshladi. Xususan, Yusuf Hamadoniy (1048–1140) Buxoroda tasavvuf

ta'limotini o'rgatish va targ'ib etishga kirishdi. Birinchilardan bo'lib uning qo'lida Xoja Ahmad Yassaviy (vafoti 1166-yil) ta'lim oldi, tasavvuf sirlarini o'rgandi va Turkistonga borib, u yerda tasavvufni targ'ib qildi. Uning ta'limoti Yassaviya nomini oldi.

Hamadoniy ta'limoti asosida Abdulxoliq G'ijduvoniyning Xojagon tariqati vujudga keladi. So'ng shu tariqat Bahouddin Naqshband (XIV asr) davrida keng yoyilib, Naqshbandiya yo'nalishini tashkil etadi.

XII asrda Xorazmda ham tasavvuf keng yoyila borib, Najmiddin Kubro (1146–1221) boshchiligida tasavvufning Kubraviya oqimi shakllanib, Markaziy Osiyo va boshqa Sharq mamlakatlarida keng yoyildi.

Tasavvuf ta'limotlari boshqa musulmon mamlakatlarida bo'lganidek, Markaziy Osiyo xalqlari madaniyati va ma'naviyatining so'nggi rivojiga katta ta'sir ko'rsatdi.

Qadimgi arab va fors tilidagi manbalarda bu davrda yashab ijod etgan juda ko'p olim-u fuzalolar, qomusiy bilim egalari, badiiy so'z ustalari haqida ma'lumotlar keltirilgan. Masihiy, Habash al-Hosib, Bayhaqiy, Is'hoq al-Buxoriy, Daqiqiy, As-Suxayliy al-Xorazmiy, Abdulla Xorazmiy Abu-l-Fadl, Al-Xorazmiy al-Adoliy, Ahmad al-Axsikatiy, Saolibiy al-Muzaffar al-Naysaburiy, Rashididdin al-Vatvot, Zakariya al-Forobiy kabilar shular jumlasidandir. Bu allomalarning hammasi haqida hikoya etish imkoni yo'q, nimagaki, ularning ko'pchiligining hayoti va ijodi hali o'rganilmagan yoki ular haqida kam ma'lumotga egamiz.

Juda ko'p manbalarda VIII–XIII asrlarda hunarmandchilik, savdo-sotiq, savdo yo'llari, dehqonchilik, qurilish ishlarining avj olganligi, shuningdek, Samarqand, Buxoro, Shosh, Biskent, Axsikat, Farg'ona, Quba, Marg'inon, O'sh, O'zkand, Havokand, Xo'jand, Jand, Urganch, Xiva, Marv, Termiz kabi rivoj topgan shaharlar, ulardagi me'moriy yodgorliklar, bozorlar, obodonchilik haqida muhim ma'lumotlar keltiriladi. Markaziy Osiyoda arab, fors va turkiy tillar keng tarqalganligi, aholi o'rtasida, ayniqsa, turkiy va forsiy tildan keng foydalanilganligi haqida ham noyob ma'lumotlar serobdir.

Arab tili Markaziy Osiyoni islom dini, arab dunyosi, bu tilda yaratilgan madaniy-ma'naviy boyliklar, qilingan tarjimalar yordamida qadimgi islom ilmiy-madaniy boyliklaridan bahramand bo'lishga olib kelgan bo'lsa, fors tili qadimgi va o'rta asrdagi Eron madaniyatini, she'riyatini chuqur o'rganish, madaniy aloqalarni rivojlantirish imkonini berdi.

Keng tarqalgan turkiy til O'rta Sharq va shimoldagi, Sharqiy Turkistondagi barcha turkiy tilli qabilalar bilan tarixiy aloqada bo'lishga olib

KITOBXON
BILIMLAR XAZINABONI

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to‘liq versiyasi
https://kitobxon.com/oz/asar/3593 saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
https://kitobxon.com/uz/asar/3593 сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно
найти на сайте https://kitobxon.com/ru/asar/3593